

„Przemiany społeczno-gospodarcze pod koniec XIX wieku i ich wpływ na rozwój skautingu”

Kiedy w 1908 roku generał Robert Baden-Powell wydawał swój „Scouting for boys”, nie przypuszczał, że jego idea tak szybko rozprzestrzeni się po całym świecie. Zaledwie kilka lat później działały setki tysięcy skautów, realizując idee angielskiego wychowawcy. Pomysł Baden Powella był rewolucyjny jak na owe czasy, ponieważ podważał on dotychczasowy system wychowania utrwalony w Europie od lat, a później przeniesiony na całą większość kuli ziemskiej za sprawą ekspansji kolonialnej.

Ale niezwykle pomysł Baden Powella, jego praca i determinacja, na nic by się zdały, gdyby nie zaistniały sprzyjające warunki dla skautingu. Zacierały się granice społeczne, rozwijał się ruch robotniczy czyli szeroka klasa proletariatu, a wykształcenie nie było już zarezerwowane tylko dla niektórych. Przystawało liczyć się pochodzenie, a równie ważna zaczęła być ambicja i determinacja w dążeniu do celu. Na tym właśnie gruncie został założony skauting czyli szkoła zaradności, samodzielności i patriotyzmu dla wszystkich chłopców niezależnie z jakiego miejsca pochodzą i jakie życie do tej pory mieli. Postaram się omówić dokładniej poszczególne czynniki, które pomogły Baden-Powellowi odnieść tak wielki sukces w tak krótkim czasie.

Skupmy się na szeroko rozumianej „rewolucji przemysłowej”, której największe nasilenie przypadło na drugą połowę XIX wieku. Powstawało wtedy mnóstwo nowych zakładów pracy takich jak fabryki czy manufaktury, pojawiły się nowe wynalazki, dzięki którym rozwinęło się wiele gałęzi przemysłu, a produkcja wzrastała na niespotykaną do tej pory skalę. W wyniku tego w miastach pojawiło się duże zapotrzebowanie na pracowników, którzy masowo zaczęli napływać ze wsi tworząc nowe miejskie społeczeństwo w bardzo szybkim tempie. Zmieniły się też wtedy relacje w rodzinach. Dzieci, które wcześniej całe swoje dzieciństwo spędzały na wsi mając ciągły kontakt ze swoimi rodzicami, w mieście znalazły się w zupełnie innej sytuacji. Dorośli nie mieli stałej kontroli nad swymi podopiecznymi, ponieważ całe dni pracowali w fabrykach, a że prace które wykonywali były nierzadko bardzo ciężkie i całonienne, nie mieli siły znaleźć dla nich czasu po powrocie do domu. W efekcie dzieci, w szczególności chłopców często wychowywała ulica, a to powodowało wzrost przestępczości. Wielu młodych chłopców zeszło na złą drogę przystępując do zorganizowanych band złodziejskich. Pisał o tym między innymi Charles Dickens w swej powieści „Przygody Oliwiera Twista”. Takie dzieci często bawiły się same w rzeczy adekwatne do ich wieku, ale z tych zabaw nie wynikało prawie nic wychowawczego. Baden-Powell dostrzegł to i postanowił wykorzystać tę chłopięcą potrzebę przygody i ciekawość świata. Okazało się, że trafił idealnie! Sam był tym zdziwiony i w przedmowie do wydania „Skautingu dla chłopców” z 1929r. pisał: „

Uderzający rozrost ruchu skautowego w ciągu 21 lat istnienia sprawił w zdumienie zarówno jego założycieli jak i sympatyków. Rozpoczęty w 1908 r. naszym obozem, którego wynikiem była niniejsza książka, wzrastał i rozwijał się samodzielnie bez jakichkolwiek subsydiów rządowych, także dziś (1929r.) posiadamy w Zjednoczonym Królestwie 370.256 członków, a w Cesarstwie 654.130.”

Istotną rolę w rozwoju skautingu odegrały także zmiany w systemie edukacyjnym, zwłaszcza wprowadzenie obowiązku szkolnego. Już w XVIII wieku w Prusach został wprowadzony nakaz uczęszczania dzieci do szkół, ale często pozostawał on martwą literą. Dopiero w XIX wieku największe europejskie państwa (Prusy 1819, Austria 1869, Wielka Brytania 1876, Francja 1882) oraz Stany Zjednoczone wprowadziły powszechny obowiązek szkolny, który był respektowany na terenie całego kraju. Doprowadziło to do stworzenia nowego środowiska uczniowskiego, w którym zacieśniały się więzi dzieci z różnych warstw społecznych. Chłopcy z bardziej majątnych rodzin zetknęli się z tymi uboższymi, którzy już poznali smak skautingu. Ci pierwsi sami chcieli do niego dołączyć, gdyż natura chłopca pozostaje od wieków niezmienna i w końcu ruch ten ogarnął też inne grupy społeczne. W ten sposób do trzech tradycyjnych filarów wychowawczych jakimi były rodzina, Kościół i szkoła doszedł skauting, uzupełniając te poprzednie o bardzo ważny czynnik czyli naturalne zachowania dojrzewającego chłopca.

Następną przyczyną rozwoju skautingu było napięcie polityczne w Europie, które doprowadziło w końcu do wybuchu I wojny światowej. Właśnie ta sytuacja wyzwoliła lawinowy rozwój akcji skautowych. Wielu chłopców oprócz dotychczasowych zajęć kształtujących, postawę obywatelską i otwartość na drugiego człowieka, zetknęło się z technikami przetrwania w trudnych warunkach, skradania się czy tropienia. Była to dla nich oczywiście wspaniała przygoda gwarantująca mocne doznania. Z drugiej jednak strony, władze poszczególnych państw były zainteresowane przygotowaniem i wyszkoleniem przyszłych żołnierzy, a techniki skautowe doskonale się do tego nadawały. Często nie zdający sobie z tego do końca sprawy chłopcy byli przygotowywani do wojny. Nie wszędzie jednak tak było. Dużą rolę odgrywało poczucie tożsamości narodowej i wychowanie patriotyczne. W krajach, które nie miały ówczesnie własnego państwa np. w Polsce, młodzież była przygotowywana do wojny jako szansy na odzyskanie niepodległości. Kilka lat później wielu skautów i harcerzy zginęło walcząc na różnych frontach Wielkiej Wojny.

Myślę, że warto też zwrócić uwagę na ogromny postęp naukowy, który dał o sobie znać w tamtych czasach. Popularyzacja nauk w szczególności biologii i geografii pchnęła wielu badaczy w kierunku poznania lepiej otaczającego ich świata. Wielcy podróżnicy zagłębiali się w niezbadane dotąd dalekie krainy w Afryce czy Ameryce Południowej i stykali się tam nierzadko z pierwotnymi plemionami czy nowymi gatunkami fauny i flory. Po powrotach ze swych wypraw często spisywali

swoje przeżycia w wielu książkach i encyklopediach, które trafiały do rąk ciekawskich chłopców. Zgodnie ze swą naturą, po zapoznaniu się z takimi dziełami, oni sami pragnęli doświadczyć podobnych przygód. A do tego świetnie nadawał się skauting! Lord Baden-Powell postawił na kontakt z przyrodą. Chłopcy mogli zasmakować czegoś nowego i uciec od codzienności miejskiego życia wyjeżdżając na biwaki i obozy. Zresztą chyba większą frajdą jest skradanie się śladem Indian w pierwotnym lesie czy polowanie na rzadkiego zwierza w górach niż szukanie takich historii błąkając się po ulicach brudnego Londynu, czyż nie? Obcowanie z naturą dawało chłopcom też niemalą wrażliwość i świadomość, że trzeba dbać o nasze wspólne dobro jakim jest Ziemia.

Ruch skautowy był już wtedy rzeczą niezwykłą, szybko zdobywając popularność i uznanie szerokich mas społecznych. Geniusz Generała polegał na tym, że dostrzegł on potrzeby młodych chłopców, które w większości pokrywały się z potrzebami świata, w którym żyli i postanowił to wykorzystać dla dobra całego społeczeństwa. Każdy czynnik, o którym pisałem był dla Baden-Powella dodatkowym atutem i argumentem za jeszcze większym wkładem pracy w swoje dzieło. Przez wiele lat skauting i jego pochodne twory były jedyną opcją dla rodziców, którzy chcieli, aby ich pociechy spędzały czas na świeżym powietrzu dobrze się przy tym bawiąc i samodoskonaląc. Sytuacja zaczęła ulegać zmianie wraz z rozwojem firm trudniących się zawodowo organizacją turnusów i konkretnych aktywności fizycznych dla dzieci. Skauting został pod tym względem na poziomie amatorskim. Mimo to jego idea przetrwała i dziś ruch ten zrzesza miliony skautów na całym świecie.